

Щербина Вікторія Олександрівна
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Талдикін О.В.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

МУСУЛЬМАНСЬКЕ ПРАВО В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

Питання про те, що треба розуміти під мусульманським правом стоїть не менш гостро, ніж поняття права загалом. В юридичній науці частіше за всього мусульманське та ісламське право використовують або як синоніми, або порівнюють та ставлять на один рівень із шаріатом та фікхом, або релігія та право не мають чіткої межі, і тому принципи нормотворчі принципи сприймають як джерело права. Думки, щодо самостійності мусульманського права дуже різняться. Деякі вчені вважають що мусульманське право не є самостійним, деякі приписують йому статус повної самостійності, а деякі і взагалі вважають, що мусульманське право не має юридичних типових ознак. Достовірно сказати про природу та юридичний характер мусульманського права на даний момент важко, і цьому є декілька причин. З одного боку, неточність та суперечність в дослідженні мусульманського права викликані що до знання про мусульманське право були засновані після дослідження матеріалів, фактів та описів, які були зібрані звичайними мандрівниками, істориками, а не юристами. З іншого боку, великий вплив мало втручання позитивістського праворозуміння на процес вивчення мусульманського права, як окремого юридичного явища. Такий підхід, спираючись лише на поверхневі факти не проникає в глибини мусульманського права та не може достовірно пояснити джерела та норми виникнення цього права.

Релігійна забарвленість інститутів мусульманського права є однією із перепон, щодо розуміння його юридичної сторони [1, с. 38].

На сьогоднішній день лише країнах Аравійського півострову та Персидської затоки мусульманське право зберегло свої позиції та стало універсальною правовою регуляцією. Але, більшість країн, які раніше мали повністю мусульманську правову систему, як основну, і в середині ХХ століття відмовились від *фікху*. Почалась перебудова системи норм права, прототипом для якої слугувала буржуазна система. Держави сформувалися за двома типами: французькому (Єгипет, Сирія, Ліван) та англосаксонському (Ірак, Судан). За мусульманською системою зберігся вплив лише на сімейний інститут, спадковий та деякі інші інститути, що стосувались особистих відносин між мусульманами.

Проблема мусульманського права на даний час, полягає в тому, що якщо до середини ХХ століття мусульманське право займало основні позиції в системі держави, то наразі в більшості країн спостерігається вплив мусульманської системи права лише на деякі норми та інститути (набагато рідше – галузі). Тобто, можна казати про витиснення мусульманської правової системи, про її поступове знищення. Мусульманське право – це унікальна, історично-давня, багатоаспектна соціальна система, пов'язана не лише напряму з державою.

Термін «мусульманське право» по відношенню до сучасного Сходу є поняття умовне, бо ми розуміємо під цим не повноцінну правову систему держави або групи держав, а лише певні норми та інститути [2, с. 11].

Атипові, догматичні та сурові правові норми, які розуміють під собою особливу адаптацію, формування у суспільстві спеціальної релігійно-правової думки. Для нас правові норми мусульманського права вважаються чимось жорстоким, несправедливим та мають негативний характер. Але в даному випадку необхідно розрізняти традиції, які сформувалися у суспільстві та саме правові норми. Вони часто суперечать один одному, що й викликає ілюзію жорстокості та негативу законів та правових норм, а не традицій [5, с. 5].

Наразі, розглядаючи будь-яку із країн, можна виявити, що жодна з них не має мусульманське право – як єдине та діюче. Але водночас з тим, більшість країн майже не втратили своїх позицій у відношенні до діючих норм. Разом із витисненням мусульманського права відбувається витиснення й унікальної системи управління не тільки держави, а й багатьох інших сфер публічного та приватного життя населення держави. Разом із системою права витісняється й культура, та традиції, звичаї.

Як приклад, повного витіснення мусульманського права із системи держави та права можна розглянути Туреччину. В 20-х минулого століття, після повної відміни халіфату, мусульманське право разом із усіма його галузями було цілком витиснене законодавством буржуазного (західноєвропейського) типу [3, с. 116].

Але кажучи про мусульманське право треба враховувати, що ця система зазнала різних якісних змін у різних країнах. Нині діюче право в таких суб'єктах РФ, як Республіка Дагестан, Республіка Чечня буде помітно відрізнятися від правової системи у Судані або Іраку. Тому не можна ігнорувати факти відмінності та розповсюдження мусульманського права. Найменш впливове воно в деяких країнах Африки, Азії та республіках, що входять до складу Російської Федерації. А найбільш помітний вплив воно має у країнах Аравійського півострову та країн Персидської затоки.

Розглядаючи факт соціальної обумовленості, при оціненні позицій мусульманського права не варто забувати і про той факт що у різних країнах Сходу, державні системи по різному відчувають на собі вплив Ісламу [4, с. 4].

Як висновок, можна зазначити, що мусульманське право є унікальним поєднанням незмінності та гнучкості. Ці два явища не суперечать один одному. При своїй незмінності мусульманське право дає широкі можливості щодо виконання традицій, складання договору, та багато іншого, що не змінить сутності самого права. Якщо повільне витиснення мусульманського права як самостійної, повноцінної правової системи призведе до зникнення цілої культури та її спадщини. Осередки релігії мусульманства залишаться, але вони будуть існувати у формі замкнутого товариства. Ізоляваність один від одного призведе до докорінної зміни розуміння культури та традицій Ісламу.

Література

1. Сюкияйнен Р.Л. Мусульманское право. Вопросы теории и практики. Москва. 1986. 237 с.
2. Товсултанов С.А. Проблемы в понимании Мусульманского права. *Северо-Кавказский юридический вестник*. 2016. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-v-ponimanii-musulmanskogo-prava>.
3. Алексеев С.С. Теория государства и права. Учебник для ВУЗОВ, 3-е издание, 2005 г., 458 с., URL: <https://www.twirpx.com/file/866865/>.
4. Цмай В.В. Історія церковних відносин. *Історія держава і право* 2005. № 1.
5. Закони Шариату. URL: <https://islam-today.ru/sharia/>.

Яценко Катерина Володимирівна

студентка юридичного факультету

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Наливайко О.І.

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

АДВОКАТУРА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

Конституція України закріплює, що кожен громадян має право на правову допомогу. Так, актуальність цієї теми зумовлюється тим, що право на захист є одним із невід'ємних прав людини, яке повинно гарантуватися саме державою щоб забезпечити особі належний рівень правової допомоги. У правовій допомозі найвагомішу роль відіграє адвокатура, оскільки саме вона згідно зі ст. 59 Конституції України діє для забезпечення прав на захист від обвинувачення й надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах і виступає важливим правовим інститутом.

Стаття про адвокатуру міститься у розділі II Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», характерною рисою є діяльність яка спрямована на допомогу державі у виконанні певних функцій, визначених Основним Законом. До головних обов'язків держави згідно зі ст. 3 Конституції України належить утвердження і забезпечення прав і свобод людини.

Без сумніву, конституційне призначення адвокатури значно вужче громадянської потреби в ній, оскільки зобов'язує адвокатуру діяти лише в напрямку забезпечення права на захист від обвинувачення та правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Адвокатура у своєму розвитку пішла значно далі цих двох форм діяльності й сьогодні активно забезпечує надання правової допомоги суспільству не лише у цих сферах, а й у значно ширшій аудиторії. Однак якщо в науковій літературі зазначається, що саме адвокатура існує та діє для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги, то очевидно, що в одній нормі обмежувати його не слід [1, с. 135].

Конституційний Суд України зазначає, що гарантування кожному права на правову допомогу в контексті ч. 2 ст. 3 та ст. 59 Основного Закону України покладає на державу відповідні обов'язки щодо забезпечення особи правовою допомогою належного рівня. Такі обов'язки обумовлюють необхідність визначення в законах України, інших правових актах порядку, умов і способів надання цієї